ІСТОРІЯ І ТЕОРІЯ МОВИ

Н. М. Галунова (Харків)

УДК 811.161.2’23’342

ФОНЕТИЧНІ РЕАКЦІЇ В АСОЦІАТИВНИХ ПОЛЯХ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ РЕСПОНДЕНТІВ ТА УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ БІЛІНГВІВ 3 – 5 РОКІВ

Серед різних соціопсихолінгвістичних методів вивчення мовної картини світу та методик виконання конкретних завдань науковці виділяють три основні типи. Перший тип заснований на залученні інтуїції носіїв мови, отримані відомості насамперед пов’язані з семантичним аспектом слів, характеристикою їхнього місця в тексті; другий тип – асоціативний експеримент; третій тип – це експерименти з метамовними завданнями (проводячи такий експеримент, можна запропонувати оцінити поширеність якоїсь конструкції або ж показати ступінь семантичного опанування деяких слів) [Архипенко 2005: 120].

Для виявлення асоціацій застосовують асоціативний експеримент. Проблемі асоціативного експерименту, опису його різновидів присвячено численні наукові праці [Горошко 2001; Караулов 1993; Рогожникова 1999; Ставицька 2004; Anderson 1976; Cramer 1968; Deese 1965; Esper 1973; Pollio 1966; Postman 1970 та ін.]. Розрізняють кілька видів асоціативного експерименту. Чи не найвагомішими для виявлення асоціативного складника мовної свідомості є вільний асоціативний експеримент, у якому учасникові пропонують відповісти словом R, першим словом, що спадає на думку після того, як було запропоновано слово S, при цьому особливості слова R не обмежені нічим ні формально, ні семантично; спрямований, у якому експериментатор обмежує вибір R (наприклад, ставлячи умову відповідати лише іменниками); ланцюжковий, у якому учасникові експерименту пропонують відповісти будь-якою кількістю слів R_i, першими словами, що спадають на думку на запропоноване слово S, при цьому особливості слів не обмежені нічим ні формально, ні семантично [Горошко 2001: 16].

У кожному конкретному випадку дослідник обирає вид асоціативного експерименту залежно від визначених завдань. Вільний асоціативний експеримент забезпечує надійну лінгвістичну та психологічну інформацію про особливості мовної картини світу, мовної свідомості, внутрішнього лексикону та ін. Матеріали масового вільного асоціативного експерименту доволі легко піддаються кількісному обробленню, можливий вплив індивідуальних асоціацій долають збільшенням кількості респондентів.

Одна з проблем, що виникає під час узагальнення результатів вільного асоціативного експерименту, – це принципи, за якими можна класифікувати отримані реакції. Крім асоціацій, які вважають традиційними (парадигматичні, синтагматичні, асоціації дериватів і

нульової зони реагування), виділяють звукові асоціації – реакції, або зону фонетичного реагування [Нефедова 2003: 17]. Недостатність вивчення звукових асоціацій зумовлено тим, що в умовах використання рідної мови пошук слів у пам'яті йде по лінії змістових зв'язків між словами, тоді як подібність форми слів є лише супутньою ознакою. Особливою чутливістю на рівні форми слова володіють або діти, або дорослі носії мови з розумовими відхиленнями [Там само: 6].

Класифікуючи звукові асоціації, В. Нефьодова вирізнила власне фонетичні та змішано-фонетичні асоціативні реакції. Під власне фонетичними розуміють ті реакції, у яких простежується фонетична близькість до стимулу, проте не виявляється узуальний семантичний зв'язок (повтор усього слова-стимулу; повтор початкового поєднання слова-стимулу; повтор серединного поєднання стимулу, реалізований у двох реакціях, що повторюють серединне поєднання приголосних; повтор кінцевого поєднання слова-стимулу; повтор звуколітер стимулу, що не створюють щільного поєднання; квазіслова – слова, що не існують у мові й не є потенційними; фонемно-графічні реакції). Як видно із самого найменування змішано-фонетичних реакцій, вони не є виключно фонетичними, їх супроводжують якісь інші, зокрема, семантичні, словотвірні або словозмінні зв'язки. Змішано-фонетичні реакції, своєю чергою, поділяють на парадигматичні, синтагматичні й спільнокореневі [Там само: 9 – 15]. Авторка встановила, що віковий параметр відіграє істотну роль у продукуванні фонетичної асоціації, гендерний параметр – мінімальну. Крім того, поява фонетичної асоціації не пов'язана з низькою частотою вживання слова-стимулу в мові. Кількість фонетичних асоціацій у відповідь на низькочастотні стимули є незначним і перебуває в тому самому діапазоні, що й кількість таких асоціацій, викликаних високочастотними стимулами [Там само: 5].

Сьогодні в мовознавстві вироблені доволі чіткі, концептуалізовані уявлення про особливості мовленнєвого розвитку на початковій фазі. Мовленнєвий розвиток після першого року життя дитини – це побудова багаторівневої системи мови. Перше слово є водночас і першим висловом, дослідники тлумачать його як голофразу, яка позначає глобальну, неструктуровану ситуацію [Цейтлин 2000: 82]. Саме ця глобальність і не дає можливості віднести такі слова до конкретних груп. Майже половину слів початкового дитячого лепетання становлять аморфні звуконаслідувальні слова (ономатопея) [Там само: 82]. Схильність до імітації звукової форми слова зберігається й пізніше. В. Нефьодова, дослідивши фонетичні асоціації американських і російських школярів, установила, що, по-перше, серед їхніх відповідей наявні квазіслова – слова, які не існують у мові й не є потенційними; по-друге, „шукаючи слова в широкому лексиконі за лінією форми, учасник експерименту йде за сукупним фонетичним образом стимулу, що складається зі звуків та ритмо-динамічної структури, у якій наголос має вирішальну роль" [Нефедова 2003: 17].

Мета нашої роботи – з'ясувати особливості фонетичних реакції в асоціативних полях українськомовних респондентів та українсько-російських білінгвів 3 – 5 років.

Матеріалом для аналізу є асоціативні поля, отримані в ході вільного асоціативного експерименту від дітей молодшого й середнього дошкільного віку. В експерименті взяли участь діти-білінгви (носії українсько-російського білінгвізму м. Харкова) та монолінгви (носії української мови м. Львова). Загальна кількість респондентів становить 832; у вибірці витримано характерні для генеральної сукупності співвідношення респондентів.

За наявності загальних закономірностей оволодіння дитиною рідною мовою вважаємо за необхідне виокремити специфічні риси формування мовленнєвої компетенції, пов'язані з відмінними ознаками кожної мови, зокрема й звукової будови слів, на основі якої виникають ті чи ті асоціації. Узагалі, як свідчать результати нашого експерименту, фонетична форма слова відіграє важливу роль у процесі виникнення асоціацій в українськомовних дітей та українсько-російських білінгвів віком 3 – 4 років. До звуконаслідувальних слів і фонетичних сполук належать отримані нами реакції в респондентів таких груп:

1. Хлопчики 3 – 4 років із Харкова: реакція *бах* на стимул **грав**, *боборайа* на **добра**, *кап* на **вода**, *авий* на **цікавий**, *ка* та *кєрка* на **цукерка**, *ся* на **бабуся**, *ях* на **я**, *кидь* на **узяти**, *стрів* на **зустріти**, *ва* на **справа**, *ло* на **село**, *ла* на **обіцяла**, *чати* на **почати**, *тя* на **вона**, *ла* на **знала**.

2. Хлопчики 3 – 4 років зі Львова: *пошуканий* на стимул **вишуканий**, *вава* на **справа**, *биба* на **зустрів**, *у* на **кричати**, *бум-бум* на **м'яч**, *дзинь* на **дзвонти**, *ав* на **цікавий**, *мяу* на **кішка**.

3. Дівчатка 3 – 4 років із Харкова: *ровка* на **я**, *тий* на **чистий**, *вон* на **він**, *дум* на **думав**, *хав* на **їхав**, *ла* на **знала**, *топ-топ* на **йти**, *кіс-кіс* на **кішка**, *дзин* на **дзвіночок**.

4. Дівчатка 3 – 4 років зі Львова: *дзин-дзин* та *дзин* на стимул **дзвонити**, *пузліка* на **зима**, *реза* на **береза**, *цьомочки* на **я**.

Ми скласифікували реакції, що є звуконаслідувальними словами та фонетичними сполуками, так: а) повтор початкового звука або звукосполучення: *йах* на **я**, *дум* на **думав**; б) повтор кінцевого звука або звукосполучення: *авий* на **цікавий**, *ка* на **цукерка**, *ся* на **бабуся**, *ва* на **справа**, *ло* на **село**, *ла* на **обіцяла**, *ла* на **знала**, *тий* на **чистий**, *ла* на **знала**; в) повтор слова-стимулу без його початкової частини: *керка* на **цукерка**, *чати* на **почати**, *хав* на **їхав**, *реза* на **береза**; г) трансформація звукової будови стимулу: *боборайа* на **добра,** *пошуканий* на стимул **вишуканий**, *вава* на **справа**, *вон* на **він**. Небуквальний повтор, побудований на змінах звукової форми стимулу, можна розглядати як свідчення „ігрового" підходу респондентів до сприйняття стимулу, його усвідомленої трансформації.

Реагуючи на стимул і відшукуючи слова у своєму внутрішньому лексиконі, дитина доволі часто робить це з урахування форми, а не лексичного значення. Вплив звукової форми слова на реакцію респондентів підтверджує також і значна кількість повторів стимулів. Реакція-повтор є доволі частотною в асоціативних полях респондентів усіх груп, а спільнокореневі реакції наявні практично в кожному асоціативному полі. Реакція звуконаслідувального характеру в окремих випадках може виникнути й на основі врахування змістового, семантичного, навантаження стимулу.

Інший тип звуконаслідувальних реакцій становлять асоціації, в основі яких лежить семантичний зв'язок між стимулом і відповіддю: *кап* на **вода**, *кидь* на **узяти**, *у* на **кричати**, *бум-бум* на **м'яч**, *дзинь* на **дзвонити**, *мяу* на **кішка**, *топ-топ* на **йти**, *кіс-кіс* на **кішка**, *дзинь* на **дзвіночок**, *дзинь-дзинь* та *дзинь* на стимул **дзвонити**. Кожна конкретна реакція з наведених вище є свідченням процесів формування та усталення семантико-асоціативного поля відповідного стимулу. Такі реакції виникають у випадку орієнтування респондентів на семантику стимулу, навіть більше – на енциклопедичну інформацію про цей стимул.

Звуконаслідувальні реакції містять пояснення стимулу через звукосполучення, що часто є складником „мови нянь". В аналізованій групі наявні як парадигматичні (*топ-топ* на **йти**), так і синтагматичні (*бум-бум* на **м'яч**, *кіс-кіс* на **кішка**, *дзинь-дзинь* та *дзинь* на стимул **дзвонити**) зв'язки між стимулом та реакцією при перевазі других. Більшу кількість синтагматичних зв'язків порівняно з парадигматичними можна розглядати як свідчення незавершеності процесу засвоєння лексичного складу мови, на основі якого відбувається формування парадигматичних зв'язків. Крім того, перевага синтагматичних зв'язків над парадигматичними свідчить, як уважаємо, про домінування конкретного мислення в дітей раннього віку.

Частина відповідей – це індивідуальні реакції, які неможливо пояснити без додаткових знань про особистість дитини: *ровка* на **я**, *лишка* на **село**, *пузліка* на **зима**. Індивідуальні реакції наявні майже в усіх вільних асоціативних експериментах. Прикметною ознакою нашого експерименту є вік респондентів, тому визначити конкретну причину появи таких реакцій часто неможливо. Немотивовані реакції можуть бути словосполученнями, що асоціюються в дитини зі словом-стимулом і мають для дитини особливе значення (слід ураховувати рівень засвоєння мови). Водночас незначна кількість таких реакцій не впливає на результати експерименту.

Як бачимо з поданих прикладів, звуконаслідувальні слова наявні в мовленні дітей 3 – 4 років незалежно від гендерного та територіального параметрів. Вони є складником лексикону дитини цієї вікової групи.

Схильність до імітації звукової форми слова, що особливо активно проявляється в період початкового дитячого лепетання, зберігається й у віці від 4 до 5 років, хоча в цей час кількість фонетичних реакцій

знижується. За спостереженнями науковців, унаслідок вікових змін відбувається перехід від фонетичних до власне семантичних реакцій шляхом спільнокореневого, парадигматичного й синтагматичного реагування, що повторює якийсь елемент форми стимулу [Нефедова 2003: 5].

Звуконаслідувальні слова та фонетичні сполуки представлено в асоціативних полях респондентів такими реакціями:

1. Хлопчики, Львів: **весна**: на (1), **дзвіночок**: дзинь-дзелень (1), дзінь-дзілінькотінь (1), **дзвонити**: пузлі (1), **чистий**: дад (1).

2. Хлопчики, Харків: **важкий**: ж-ж-ж (1), **вода**: а (1), да (1), **дзвіночок**: чик (1), **дитина**: ру (1), **добрий**: ачу (1), **їхала**: тарарах (1), **літера**: ква-ква (1), **почав**: чан (1), **цікавий**: й (1).

3. Дівчатка, Харків: **вишуканий**: ний (1), **дитина**: ах (1), **зла**: ай-я-яй (1), та (1), **злий**: бузюка (1), **зустріла**: ку-ку (1), **справа**: а (1), ва (1), вау (1), **їхала**: бух (1), ла (1), їх (1), **кішка**: мяу (5), **кричати**: а-а-а (1), **літера**: бука (1), ра (1), бяка (1), **почав**: гав (1), такати (1).

4. Дівчатка, Львів: **весна**: вена (1), на-на (1), у (1), **грала**: ла-ла (1), **день**: да (1), дзинь (1), **дзвонити**: ало (3), дзинь-дзинь (3), дзинь (1), **дитина**: а-а-а-а-а (1), **добра**: ма (1), **допомагати**: гати (1), **зла**: бу (1), **злий**: У-у-у (1), **зустріла**: ла (1), **їхати**: ту-ту (1), **йти**: топ-топ (1), **кішка**: мяу (3), **книга**: ля-ля (1), **кричати**: а-а-а (2), **літера**: ква (1), **лялька**: А-а-а (1), **м'яч**: приг-скок (1), **мама**: мало (1), **писати**: а (1), **село**: м-у-у-у (1), **цікавий**: цип-цип-цип (1), **я**: ай (1).

Як і в попередній віковій групі, для реакцій фонетичного характеру під час проведення вільного асоціативного експерименту з дітьми середнього дошкільного віку властива внутрішня неоднорідність. Залежно від формальних або семантичних особливостей зв'язку зі стимулом можна виділити реакції власне фонетичні та фонетично-семантичні. Перші групуються на відтворенні звукового складу стимулу або його частини. Серед таких реакцій виділяємо: а) повтор початкової сполуки стимулу: **їхала**: їх (1), б) повтор кінцевої сполуки стимулу: **весна**: на (1), **вода**: а (1), да (1), **вишуканий**: ний (1), **день**: да (1), дзинь (1), **справа**: а (1), ва (1), **їхала**: ла (1), **літера**: ра (1), **допомагати**: гати (1), **зустріла**: ла (1), **цікавий**: й (1), в) повтор окремих звуків або звукосполучень стимулу: **важкий**: ж-ж-ж (1), **грала**: ла-ла (1), **дитина**: а-а-а-а-а (1), **лялька**: А-а-а (1), г) трансформація звукової будови стимулу: **день**: да (1), **дзвіночок**: чик (1), **почав**: чан (1), **справа**: вау (1), **весна**: вена (1).

Іншу групу становлять фонетичні реакції, в основі яких лежить семантичний зв'язок зі стимулом: **дзвіночок**: дзинь-дзелень (1), дзінь-дзілінькотінь (1), **дзвонити**: дзинь-дзинь (3), дзинь (1), ало (3), **їхала**: тарарах (1), **зла**: ай-я-яй (1), **їхала**: бух (1), **кішка**: мяу (5), **кричати**: а-а-а (1), **зла**: бу (1), **злий**: у-у-у (1), **їхати**: ту-ту (1), **йти**: топ-топ (1), **кішка**: мяу (3), **кричати**: а-а-а (2), **м'яч**: приг-скок (1), **село**: м-у-у-у (1).

Реакції, представлені фонетичними сполуками, демонструють наявність семантичних зв'язків у внутрішньому лексиконі дитини, проте універсальність таких дитячих голофраз не дає можливості однозначно встановити типи цих зв'язків, наприклад, реакцію *топ-топ* на стимул **іти** можна розглядати і у функції дієслова, і у функції іменника, а отже, і зв'язки між стимулом та реакцією слід класифікував по-різному.

Окремо необхідно зауважити щодо реакцій, які не ввійшли до класифікації через їхню невідповідність жодній із груп. Це, по-перше, реакція *мало* на стимул **мама**, яку можна інтерпретувати як паронімічне зближення слів. По-друге, реакція *бузюка* на стимул **злий**, яку розглядаємо як синонім до стимулу або як реакцію, що вступає зі стимулом у синтагматичні відношення; реакція *бяка* на стимул **літера**, що також є прикладом дитячого лексикону й очевидно демонструє відповідні асоціативні синтагматичні зв'язки. Реакція *бука* на стимул **літера** може бути класифікована як фонетично змінене слово *буква* у зв'язку з особливостями дитячої артикуляції або як складник суто дитячого лексикону.

Відзначимо також наявність індивідуальних реакцій, які неможливо пояснити без додаткових знань про дитину та її особистість: **дзвонити**: пузлі (1), **чистий**: дад (1), **дитина**: ру (1), **добрий**: ачу (1), **почав**: такати (1), **добра**: ма (1), **літера**: ква (1), **цікавий**: цип-цип-цип (1), **я**: ай (1). Індивідуальні реакції є майже в усіх проведених серіях вільного асоціативного експерименту. Однозначно інтерпретувати отримані відповіді, безумовно, неможливо. Реакції типу *пузлі*, *такати* можуть мати індивідуальне значення для дитини й бути частиною її лексикону. Ураховуючи той факт, що у віці 4 – 5 років діти в дитячому садку вивчають англійську мову, реакція *ай* на **я** може бути не вигуком, а перекладом англійською. А реакції *дад* і *ма* можуть бути фонетичним варіантом слів *дід* та *мама*. Зважаючи на кількісну обмеженість такої групи, констатуємо її незначний вплив на загальні результати експерименту.

Незначна кількість реакцій фонетичного чи фонетико-семантичного характеру свідчить про те, що асоціативні реакції на стимул формуються з опорою на значення слова. Посилення семантичного чинника під час реагування на стимул виявляється зокрема в тому, що у віковій групі від 3 до 4 років реакцій фонетико-семантичного характеру всього 11, а у відповідях дітей від 4 до 5 років таких реакцій 18 з різноманітними мотиваціями. Зокрема, їх можна класифікувати як об'єкт – ознака – об'єкт (**кішка** – *мяу*), дія – вияв дії (**кричати** – *а-а-а*). Необхідно відзначити, що в старшій віковій групі не отримано повтору слова-стимулу без його початкової частини, проте решта типів звуконаслідувальних слів та фонетичних сполук наявні.

Підсумовуючи отримані результати, стверджуємо, що загальною для всіх груп респондентів особливістю є те, що вербальні асоціації та стимули переважно мають семантичний або смисловий характер.

Фонетичні реакції посідають незначне місце серед отриманих відповідей, що свідчить про орієнтацію дитини на смислове сприйняття мовлення та продукування відповідних за змістом реакцій. З огляду на перспективи подальшого дослідження асоціативних зв'язків різного типу вбачаємо доцільним збір та аналіз асоціативних реакцій респондентів різного віку з метою встановлення динаміки формування асоціативних зв'язків, вивчення мовної картини світу та мовних особливостей представників усіх вікових груп в Україні.

Література

Архипенко 2005 – Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Архипенко Людмила Михайлівна. – Х., 2005. – 214 с.; **Горошко 2001** – Горошко Е. И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента / Е. И. Горошко. – Харьков – М. : РА – Каравелла, 2001. – 320 с.; **Караулов 1993** – Караулов Ю. Н. Индивидиуальный ассоциативный словарь / Ю. Н. Караулов, М. М. Коробова // Вопр. языкознания. – 1993. – № 5. – С. 5 – 15; **Нефедова 2003** – Нефедова В. А. Зона фонетического реагирования в ассоциативном словаре школьника : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 „Теория языка" / В. А. Нефедова. – Саратов, 2003. – 25 с.; **Рогожникова 1999** – Рогожникова Т. М. О возможных основаниях для классификации ассоциативных реакций / Т. М. Рогожникова // Психолингвистические исследования : слово, текст : сб. науч. тр. – Тверь : Изд-во Твер. гос. ун-та, 1999. – С. 14 – 24; **Ставицька 2004** – Ставицька Л. О. Ґендерні стереотипи в сучасній українській мовній свідомості (за даними асоціативного експерименту зі словами „жінка", „чоловік") / Л. О. Ставицька // Наук. зап. Луган. нац. пед. ун-ту : зб. наук. пр. – Луганськ, 2004. – Т. 3, вип. V : Поліетнічне середовище : культура, політика, освіта. – С. 128 – 146. – (Філол. науки); **Цейтлин 2000** – Цейтлин С. Н. Язык и ребенок. Лингвистика детской речи : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / С. Н. Цейтлин. – М. : ВЛАДОС, 2000. – 240 с.; **Anderson 1976** – Anderson J. Psycholinguistic experiments in foreign language testing / J. Anderson. – Queensland : University of Queensland Press, 1976. – 524 p.; **Cramer 1968** – Cramer Ph. Word association / Ph. Cramer. – New York : Academic Press, 1968. – 259 p.; **Deese 1965** – Deese J. The structure of associations in language and thought / J. Deese. – Baltimore : The John Hopkins Press, 1965. – 216 p.; **Esper 1973** – Esper E. A. Analogy and association in linguistics and psychology / E. A. Esper. – Athens : The University of Georgia Press, 1973. – 231 p.; **Pollio1966** – Pollio H. R. The structural basis of word association behavior / H. R. Pollio. – The Hague – Paris : Mouton, 1966. – 216 p.; **Postman 1970** – Postman L. Norms of word association / L. Postman and G. Keppel. – New York – London : Academic Press, 1970. – 943 p.

Галунова Н. М. Фонетичні реакції в асоціативних полях україномовних респондентів та українсько-російських білінгвів 3 – 5 років

Статтю присвячено актуальній для сучасного мовознавства проблемі дослідження особливостей дитячого мовлення. У роботі запропоновано фрагмент аналізу результатів вільного асоціативного експерименту з україномовними дітьми та дітьми-білінгвами молодшого й середнього дошкільного віку, проведеного в Харкові та Львові. В експерименті взяли участь діти-білінгви (носії українсько-російського білінгвізму міста Харкова) та монолінгви (носії української мови міста Львова). На підставі аналізу отриманих звуконаслідувальних слів та фонетичних сполук їх скласифіковано в такі типи: а) повтор початкового звука або звукосполучення; б) повтор кінцевого звука або звукосполучення; в) повтор слова-стимулу без його початкової частини; г) трансформація звукової будови стимулу. Установлено, що фонетичні реакції посідають незначне місце серед отриманих відповідей, що свідчить про орієнтацію дитини на смислове сприйняття мовлення та продукування відповідних за змістом реакцій.

Ключові слова: дитяче мовлення, вільний асоціативний експеримент, фонетичні реакції, звуконаслідувальні слова, монолінгви, білінгви.

Галунова Н. Н. Фонетические реакции в ассоциативных полях украиноязычных респондентов и украинско-российских билингвов 3 – 5 лет

Статья посвящена актуальной для современного языкознания проблеме исследования особенностей детской речи. В работе предложен фрагмент анализа результатов свободного ассоциативного эксперимента с украиноговорящими детьми и детьми-билингвами младшего и среднего дошкольного возраста, проведенного в Харькове и Львове. В эксперименте приняли участие дети-билингвы (носители билингвизма города Харькова) и монолингвы (носители украинского языка города Львова). Фонетические реакции классифицировано таким образом: а) повтор начального звука или звукосочетания; б) повтор конечного звука или звукосочетания; в) повтор слова-стимула без его начальной части; г) трансформация звуковой структуры. Установлено, что фонетические реакции занимают незначительное место среди полученных ответов, что свидетельствует об ориентации ребенка на смысловое восприятие речи и продуцирование соответствующих по смыслу реакций.

Ключевые слова: детская речь, свободный ассоциативный эксперимент, фонетические реакции, звукоподражательные слова, монолингвы, билингвы.

Galunova N. M. Phonetic reactions in the Associative Fields of Ukrainian monolinguals and Ukrainian-Russian bilinguals of 3 – 5

The paper is devoted to one of the topical problems of contemporary linguistics, specifically to the children's speech researches and peculiarities of associations, their classification and development in the ontogenesis. It presents the analysis of a fragment of the free associative experiment with Ukrainian speaking children and bilingual of young and middle preschool age (that is period of age from three to five). The experiment took place in the Eastern part of Ukraine, precisely Kharkiv as well as in the Western part of the country – in Lviv. So the participants of the experiment were Ukrainian monolinguals from Lviv and Ukrainian-Russian bilinguals from Kharkiv. The results are given according to the groups of respondents that took part in the experiment with consideration of gender parameter. In the paper we dwell on the issue of characteristics and classification of the phonetic reactions which were received during our experiment including onomatopoeical words and phonetic sound-combinations. According to the reactions received we classified our phonetic reactions into four groups. Those are a) the repetition of first sound or sound-combination; b) the repetition of final sound or sound-combination; c) a repetition of a word-stimulus without its first part; d) a transformation of sound structure of stimulus. The analysis of the associative fields received from both regions' representatives gave us a possibility to conclude that as the quantity of phonetic reactions, especially onomatopoeical words and phonetic sound-combinations, among reactions are quite rare, Ukrainian speaking children and bilingual of young and middle preschool age focus on semantic perception of the speech as well as on producing of meaning appropriate reactions.

Key words: children's speech, free association experiment, phonetic reactions, onomatopoeical words, monolingual, bilingual.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2013 р.
Прийнято до друку 27.12.2013 р.
Рецензент – к. філол. н., доц. Лєснова В. В.